ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
L. A. GEELHOED
της 1ης Φεβρουαρίου 2005 [1]

I — Εισαγωγή

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία, μη έχοντας λάβει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, όλα τα αναγκαία μέτρα για την ανάκτηση των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά (εκτός των εισφορών του ΙΚΑ), όπως προβλέπει το άρθρο 3 της αποφάσεως 2003/372/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Δεκεμβρίου 2002, για την ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία (στο εξής: απόφαση) [2], ή, εν πάση περιπτώσει, μη έχοντας ενημερώσει την Επιτροπή για τα ληφθέντα μέτρα, όπως προβλέπει το άρθρο 4 της αποφάσεως αυτής, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα εν λόγω άρθρα και από τη Συνθήκη ΕΚ.

A — *Το ιστορικό της διαφοράς*

2. Το ιστορικό της διαφοράς εκτίθεται εξαντλητικά στην απόφαση. Θα περιοριστώ στην εξέταση των πραγματικών περιστατικών και των δικονομικών στοιχείων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, μοναδικό αντικείμενο της οποίας είναι η παράβαση των υποχρεώσεων που υπέχει η Ελληνική Δημοκρατία από τα άρθρα 3 και 4 της εν λόγω αποφάσεως.

3. Το 1996 η Επιτροπή κίνησε κατά αυτού του κράτους μέλους τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, για ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην επιχείρηση Ολυμπιακή Αεροπορία, διαδικασία η οποία κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως 1999/332/ΕΚ της Επιτροπής, της 14ης Αυγούστου 1998 [3], σχετικά με τις εγγυήσεις, τη μείωση και την κεφαλαιοποίηση των χρεών που είχαν εγκριθεί το 1994, καθώς και με άλλες εγγυήσεις και εισφορές κεφαλαίου, συνολικού ύψους 40,8 δισεκατομμυρίων δραχμών, που θα καταβάλλονταν σε τρεις δόσεις των 19, 14 και 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών αντιστοίχως. Οι ενισχύσεις αυτές χορηγήθηκαν σε συνδυασμό με αναθεωρημένο πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως για

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.
2 — ΕΕ L 132, σ. 1.
3 — ΕΕ 1999 L 128, σ.1.

την περίοδο 1998-2002 και εξαρτήθηκαν από ειδικούς όρους.

4. Με απόφαση της 6ης Μαρτίου 2002, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, διότι το εν λόγω πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως δεν είχε εφαρμοστεί και διότι ορισμένοι από τους όρους των εγκριτικών αποφάσεων δεν είχαν τηρηθεί. Η απόφαση περί κινήσεως της διαδικασίας περιείχε διαταγή παροχής πληροφοριών κατά την έννοια του άρθρου 10 του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 [4].

5. Στις 9 Αυγούστου 2002, η Επιτροπή απηύθυνε στην Ελληνική Δημοκρατία νέα διαταγή παροχής πληροφοριών, με την οποία ζήτησε, μεταξύ άλλων, τους ισολογισμούς και τα στοιχεία για την πληρωμή λειτουργικών δαπανών προς το Δημόσιο. Οι απαντήσεις που δόθηκαν συναφώς από τις ελληνικές αρχές κρίθηκαν ανεπαρκείς από την Επιτροπή.

6. Στις 11 Δεκεμβρίου 2002, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση. Στηρίζεται ιδίως στη διαπίστωση ότι οι περισσότεροι από τους στόχους του προγράμματος αναδιαρθρώσεως δεν είχαν επιτευχθεί και ότι οι όροι που συνόδευαν την απόφαση 1999/332 είχαν τηρηθεί μόνο μερικώς. Με την εν λόγω απόφαση η Επιτροπή επισημαίνει, επίσης, ότι η εγκριτική των ενισχύσεων απόφαση εφαρμόστηκε καταχρηστικά. Επιπλέον, διαπιστώνει την ύπαρξη νέων λειτουργικών ενισχύσεων, που συνίστανται ιδίως στην ανοχή εκ μέρους του Ελληνικού Δημοσίου της μη καταβολής ή του ετεροχρονισμού της προθεσμίας πληρωμής των εισφορών κοινωνικών ασφαλίσεων από τον Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο 2001, του φόρου προστιθεμένης αξίας (στο εξής: ΦΠΑ) επί των καυσίμων και ανταλλακτικών, των οφειλομένων στους αερολιμένες μισθωμάτων για το διάστημα 1998 έως 2001, ύψους 2,46 εκατομμυρίων ευρώ, των αερολιμενικών τελών, ύψους 33,9 εκατομμυρίων ευρώ και του αποκαλούμενου «σπατοσήμου», ύψους 61 εκατομμυρίων ευρώ.

7. Η απόφαση της Επιτροπής έχει ως εξής:

«*Άρθρο 1*

Κηρύσσεται ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά, κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, της Συνθήκης η ενίσχυση αναδιάρθρωσης που χορηγήθηκε από την Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία υπό τη μορφή

α) των εγγυήσεων δανείων που είχαν παρασχεθεί στην εταιρεία μέχρι τις 7 Οκτωβρίου 1994, δυνάμει του άρθρου 6 του ελληνικού νόμου 96/75 της 26ης Ιουνίου 1975,

4 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ.1).

β) των νέων εγγυήσεων δανείων συνολικού ύψους 378 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ για τα δάνεια που επρόκειτο να συναφθούν πριν από τις 31 Μαρτίου 2001 με σκοπό την αγορά νέων αεροσκαφών και για τις επενδύσεις που είναι αναγκαίες για την μετεγκατάσταση της Ολυμπιακής Αεροπορίας στον νέο αερολιμένα των Σπάτων,

γ) της μείωσης του βάρους των χρεών της [Ολυμπιακής Αεροπορίας] κατά ποσό 427 δισεκατομμυρίων δραχμών,

δ) της μετατροπής σε μετοχικό κεφάλαιο χρεών ύψους 64 δισεκατομμυρίων δραχμών της [Ολυμπιακής Αεροπορίας],

ε) της εισφοράς κεφαλαίων 54 δισεκατομμυρίων δραχμών που μειώθηκε σε 40,8 δισεκατομμύρια δραχμές, σε τρεις δόσεις ύψους 19, 14 και 7,8 δισεκατομμυρίων δραχμών, αντιστοίχως, για τα έτη 1995, 1998 και 1999,

εφόσον δεν τηρούνται πλέον οι ακόλουθοι όροι, υπό τους οποίους χορηγήθηκε η αρχική έγκριση:

α) η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης με στόχο την επίτευξη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της εταιρείας,

β) η τήρηση των 24 ειδικών δεσμεύσεων που συνόδευαν την έγκριση της ενίσχυσης, και

γ) η τακτική παρακολούθηση της υλοποίησης των ενισχύσεων αναδιάρθρωσης.

Άρθρο 2

Η κρατική ενίσχυση που έθεσε σε εφαρμογή η Ελλάδα υπό τη μορφή της ανοχής που επέδειξε στο θέμα της διαιωνιζόμενης μη καταβολής των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, του ΦΠΑ που οφειλόταν από την Ολυμπιακή Αεροπλοΐα επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών, των μισθωμάτων που οφείλονταν στους διάφορους αερολιμένες, των αερολιμενικών τελών στον Διεθνή Αερολιμένα των Αθηνών και σε άλλους αερολιμένες, καθώς και του τέλους που επονομάζεται "σπατόσημο" δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά.

Άρθρο 3

1. Η Ελλάδα υποχρεούται να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να ανακτήσει από τη δικαιούχο την ενίσχυση 14 δισεκατομμυρίων

δραχμών (41 εκατομμύρια ευρώ), όπως αναφέρεται στο άρθρο 1, που δεν συμβιβάζεται με τη Συνθήκη και την ενίσχυση για την οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 2, η οποία τέθηκε παράνομα στη διάθεση της δικαιούχου.

2. Η ανάκτηση πρέπει να γίνει χωρίς άλλη καθυστέρηση και με βάση τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου, υπό τον όρο ότι επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της απόφασης. Η ενίσχυση που πρέπει να ανακτηθεί πρέπει να συμπεριλαμβάνει τους τόκους από την ημερομηνία που τέθηκε στη διάθεση της δικαιούχου μέχρι την ημερομηνία της ανάκτησής της. Οι τόκοι υπολογίζονται με το βασικό επιτόκιο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδύναμου επιδότησης των περιφερειακών ενισχύσεων.

Άρθρο 4

Η Ελλάδα υποχρεούται να ενημερώσει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς αυτήν.

[...]»

8. Στις 11 Φεβρουαρίου 2003, η Ελληνική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή ότι είχε αναθέσει σε ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα να διαπιστώσει αν η Ολυμπιακή Αεροπορία είχε χρέη προς το Δημόσιο και αν η επιχείρηση είχε τύχει ευνοϊκής μεταχειρίσεως. Κατόπιν των σχετικών διαπιστώσεων, η κυβέρνηση δήλωσε ότι δεν επρόκειτο να εφαρμόσει τα άρθρα 3 και 4 της αποφάσεως.

9. Στις 6 Μαρτίου 2003, η Επιτροπή επισήμανε στην κυβέρνηση την υποχρέωσή της να συμμορφωθεί με την απόφαση. Στις 12 Μαΐου 2003, η Επιτροπή απέστειλε στην κυβέρνηση έγγραφο με περαιτέρω εξηγήσεις ως προς την ποσοτικοποίηση των νέων ενισχύσεων και ζήτησε λεπτομερή στοιχεία σχετικά με τη διαδικασία επιστροφής των 41 εκατομμυρίων ευρώ, καθώς και αποδείξεις για την εξόφληση των χρεών της Ολυμπιακής Αεροπορίας που αναφέρονται στο άρθρο 2 της αποφάσεως.

10. Οι ελληνικές αρχές απάντησαν με επιστολή της 26ης Ιουνίου 2003. Όσον αφορά την επιστροφή της δεύτερης δόσεως της εισφοράς κεφαλαίου, ύψους 41 εκατομμυρίων ευρώ, διαβεβαίωσαν ότι σκόπευαν να λάβουν απόφαση περί εισπράξεως της ενισχύσεως μέχρι το τέλος Αυγούστου 2003, ενώ παράλληλα εξέταζαν τις έννομες συνέπειες της αποφάσεως και την ακολουθητέα διαδικασία. Ανέφεραν επίσης ότι η Ολυμπιακή Αεροπορία θα εξοφλούσε το χρέος των 2,46 εκατομμυρίων ευρώ από οφειλόμενα σε αερολιμένες μισθώματα.

11. Όσον αφορά το χρέος συνολικού ύψους 27,4 εκατομμυρίων ευρώ προς το ΙΚΑ, οι ελληνικές αρχές παρέπεμψαν σε συναφθέντα διακανονισμό και στην καταβολή 5,28 εκατομμυρίων ευρώ, οπότε δεν μπορούσε πλέον να γίνει λόγος για ανοχή χρέους.

12. Σχετικά με το χρέος των 33,9 εκατομμυρίων ευρώ από οφειλόμενα στο αεροδρόμιο των Σπάτων αερολιμενικά τέλη, οι εν λόγω αρχές επικαλέστηκαν την αναρμοδιότητά τους λόγω του τρόπου διοικήσεως του αεροδρομίου. Εντούτοις, αναφέρουν την καταβολή 4,83 εκατομμυρίων ευρώ, βάσει σχετικού διακανονισμού, προσκομίζοντας και απόδειξη καταβολής του ποσού αυτού. Ο εν λόγω διακανονισμός προέβλεπε μάλιστα την εξόφληση του χρέους σε δώδεκα τριμηνιαίες δόσεις. Οι ελληνικές αρχές επισήμαναν ότι το συνολικό ποσό θα έχει πλήρως καταβληθεί τον Απρίλιο του 2005.

13. Όσον αφορά το χρέος ύψους 61 εκατομμυρίων ευρώ για το «σπατόσημο», οι ελληνικές αρχές υποστήριξαν ότι καταβλήθηκαν 22,8 εκατομμύρια ευρώ βάσει σχετικών διακανονισμών. Προσκόμισαν δικαιολογητικά για το ποσό αυτό καθώς και για άλλες πληρωμές. Όσον αφορά το χρέος ύψους 28,9 εκατομμυρίων ευρώ προς υπουργεία και δημόσιους οργανισμούς, οι εν λόγω αρχές επικαλέστηκαν την ασάφεια των εν λόγω οφειλών λόγω της ελλείψεως στοιχείων σχετικών με τα αεροπορικά εισιτήρια των υπαλλήλων.

14. Εκτιμώντας ότι οι διευκρινίσεις αυτές δεν ήταν ικανοποιητικές, η Επιτροπή άσκησε την παρούσα προσφυγή ζητώντας από το Δικαστήριο

— να αναγνωρίσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία, μη έχοντας λάβει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, όλα τα αναγκαία μέτρα για την ανάκτηση των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά (εκτός των εισφορών του ΙΚΑ), όπως προβλέπει το άρθρο 3 της αποφάσεως [...], ή, εν πάση περιπτώσει, μη έχοντας ενημερώσει την Επιτροπή για τα ληφθέντα μέτρα, όπως προβλέπει το άρθρο 4 της αποφάσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα εν λόγω άρθρα και από τη Συνθήκη·

— να καταδικάσει την καθής στα δικαστικά έξοδα.

15. Η Ελληνική Κυβέρνηση ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή και να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

II — Εκτίμηση

— των συνεπειών του ελληνικού νόμου 3185/2003 (στο εξής: νόμος 3185/2003)[5] για την εφαρμογή της αποφάσεως στην εθνική έννομη τάξη.

Α — *Προκαταρκτικές παρατηρήσεις*

16. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι συζητήσεις μεταξύ της Επιτροπής και της Ελληνικής Κυβερνήσεως άπτονται τριών διαφορετικών ζητημάτων:

17. Προτείνω να εξεταστεί αρχικώς το τρίτο ζήτημα, δεδομένου ότι, στην εθνική έννομη τάξη, το ζήτημα αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει πρόσκομμα για την εκτέλεση της αποφάσεως, καθιστώντας αδύνατη, από νομικής απόψεως, την ανάκτηση των ενισχύσεων από τα στοιχεία του ενεργητικού που εξακολουθούσε να κατέχει η Ολυμπιακή Αεροπορία όταν εκδόθηκε η απόφαση. Επιπλέον, στην περίπτωση που ο νόμος 3185/2003 μπορούσε να καταστήσει δυσχερέστερη, ή και αδύνατη, την ορθή εκτέλεση της αποφάσεως, τίθεται το ζήτημα αν αυτή καθ' εαυτή η έκδοση του ως άνω νόμου συνιστά παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο.

— της ανακτήσεως ποσού 41 εκατομμυρίων ευρώ. Πρόκειται για τη δεύτερη δόση της διαλαμβανομένης στο άρθρο 1 της αποφάσεως ενισχύσεως για την αναδιάρθρωση, που καταβλήθηκε στην Ολυμπιακή Αεροπορία τον Σεπτέμβριο του 1998. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της αποφάσεως μνημονεύει ρητά το ποσό αυτό·

18. Όπως προαναφέρθηκε στο σημείο 2 των ανά χείρας προτάσεων, η υπόθεση αυτή έχει ως μοναδικό αντικείμενο την παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την απόφαση. Επομένως, τα επιχειρήματα που αντλούνται από σφάλματα ή ανακρίβειες κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων που οδήγησαν στην έκδοση της αποφάσεως δεν μπορούν να προβληθούν παραδεκτώς στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας[6].

— της ανακτήσεως της διαλαμβανομένης στο άρθρο 2 της αποφάσεως «νέας ενισχύσεως». Το ποσό της δεν μνημονεύεται ρητά στο κείμενο της αποφάσεως. Τα διάφορα στοιχεία της ενισχύσεως αυτής καθώς και τα συναφή ποσά εκτέθηκαν στις αιτιολογικές σκέψεις 200 έως 209 της αποφάσεως·

5 — ΦΕΚ Α' 229/26.9.2003.

6 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1988, 226/87, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 1988, σ. 3611, σκέψη 11), της 27ης Οκτωβρίου 1992, , Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (Συλλογή 2000, σ. I-4897, σκέψη 57).

Β — *Ο νόμος 3185/2003*

19. Η Επιτροπή έκανε λόγο, το πρώτον με το υπόμνημα απαντήσεως, για τον νόμο 3185/2003. Προφανώς δεν ήταν σε θέση να λάβει γνώση της εκδόσεως του νόμου αυτού. Το δικόγραφο πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 25 Σεπτεμβρίου 2003, ενώ ο εν λόγω νόμος δημοσιεύτηκε στο *Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως* στις 26 Σεπτεμβρίου 2003.

20. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι, με το άρθρο 27 του νόμου 3185/2003, δημιουργήθηκε το αναγκαίο πλαίσιο για την αναδιάρθρωση του ομίλου της Ολυμπιακής. Η παρέμβαση αυτή συνίστατο, πλην της μεταβιβάσεως προσωπικού, στη μεταβίβαση των στοιχείων του ενεργητικού της πρώην επιχειρήσεως «Ολυμπιακή Αεροπορία» —τα οποία αποτελούνταν από αεροσκάφη και τις σχετικές κρατικές εγγυήσεις, από τα συνδεόμενα με τις πτήσεις δικαιώματα, κοινώς «slots», το όνομα, το μερίδιο της αγοράς, τις συμβατικές σχέσεις και τις διάφορες υγιείς απαιτήσεις— στη νέα εταιρία «Ολυμπιακές Αερογραμμές» και μάλιστα ελευθέρων χρεών, χωρίς να είναι δυνατή η αναζήτηση των οφειλών της παλαιάς επιχειρήσεως από τη νέα εταιρία. Η νέα εταιρία, στην οποία δεν μεταβιβάστηκε το παθητικό της Ολυμπιακής Αεροπορίας, τελεί, ως εκ τούτου, υπό καθεστώς ειδικής προστασίας έναντι των πιστωτών της παλαιάς επιχειρήσεως. Εξάλλου, προβλέπεται ανάλογη μεταχείριση και των λοιπών κλάδων της Ολυμπιακής Αεροπορίας.

21. Κατά την άποψη της Επιτροπής, οι εθνικές αρχές, θέτοντας το ενεργητικό της νέας εταιρίας Ολυμπιακές Αερογραμμές υπό καθεστώς ειδικής προστασίας έναντι των πιστωτών της, παρεμποδίζουν τη δυνάμει της αποφάσεως ανάκτηση των ενισχύσεων. Παράλληλα, η Ολυμπιακή διατήρησε κυρίως το παθητικό της, χωρίς να διαθέτει στοιχεία ενεργητικού ικανά να αποσβέσουν ουσιαστικά τις αντίστοιχες οφειλές. Επομένως, η απορρέουσα παρακώλυση της πραγματικής επιστροφής των ενισχύσεων ήταν νομοθετικώς προγραμματισμένη και έχει ήδη, κατά μεγάλο μέρος, συντελεστεί.

22. Περαιτέρω, η Επιτροπή εκτιμά ότι, εν προκειμένω, δεν πρόκειται για δημιουργία θυγατρικής από την εταιρία που έλαβε τις ενισχύσεις, αλλά για μεταβίβαση σε άλλη εταιρία του ομίλου. Επομένως, το Ελληνικό Δημόσιο, αποκλειστικός ή κύριος μέτοχος των εμπλεκομένων εταιριών, διασφάλισε την οικονομική συνέχεια μεταξύ Ολυμπιακής Αεροπορίας και Ολυμπιακών Αερογραμμών, μέσω του μετασχηματισμού της εταιρίας που συνίστατο στη χωρίς αντιστάθμισμα απορρόφηση των πλέον αποδοτικών στοιχείων του ενεργητικού της παλαιάς επιχειρήσεως «Ολυμπιακή Αεροπορία». Δυνάμει του νόμου 3185/2003, η νέα εταιρία προστατεύεται από τους πιστωτές της παλαιάς επιχειρήσεως. Συνεπώς, ένα περίπου χρόνο μετά τη λήψη της αποφάσεως, το Ελληνικό Δημόσιο έλαβε νόμιμα μέτρα που παρεμποδίζουν, από πλευράς εθνικού δικαίου, την πραγματική επιστροφή των ενισχύσεων. Επιχειρώντας να στερήσει την απόφαση από κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα, το Δημόσιο έπραξε ακριβώς το αντίθετο από εκείνο που όφειλε να πράξει σύμφωνα με την απόφαση.

23. Με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, η Ελληνική Κυβέρνηση δεν απαντά ευθέως

στην ουσία των ισχυρισμών σχετικά με τους στόχους και τις οικονομικές και νομικές συνέπειες του νόμου 3185/2003.

24. Υποστηρίζει, κατ' αρχάς, ότι η επιχειρηματολογία της Επιτροπής είναι απαράδεκτη για τον λόγο ότι έβαινε πέραν του αντικειμένου της παρούσας διαδικασίας, ήτοι της εκτελέσεως της αποφάσεως από την Ελληνική Δημοκρατία, πράγμα που δεν επιτρέπεται εφόσον δεν διεξήχθη διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής. Συναφώς, εφιστά την προσοχή στη διαδικασία εξετάσεως που κίνησε η Επιτροπή, με την απόφαση της 16ης Μαρτίου 2004, δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, όσον αφορά τις νέες κρατικές ενισχύσεις υπέρ της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, ένα από τα βασικά ζητήματα ήταν ακριβώς ο νόμος 3185/2003, καθώς και ο δυνάμει του νόμου αυτού μετασχηματισμός του ομίλου Ολυμπιακή Αεροπορία. Ενόσω εκκρεμεί η διοικητική διαδικασία εξετάσεως των νέων ενισχύσεων δυνάμει του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, δεν μπορεί η Επιτροπή παραδεκτώς να προβάλλει επιχειρήματα και ισχυρισμούς που αποτελούν αντικείμενο της ως άνω διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή θα έθιγε το αποτέλεσμα της διαδικασίας με πρόωρους ισχυρισμούς.

25. Ακολούθως, η Ελληνική Κυβέρνηση συνοψίζει τις αιτιολογικές σκέψεις του νόμου 3185/2003. Ο νόμος αυτός αποτελεί τη νομική βάση για την αναδιάρθρωση της Ολυμπιακής Αεροπορίας που στόχευε στην κατά το δυνατόν ταχύτερη εκχώρηση των δραστηριοτήτων της εταιρίας ως αερομεταφορέα και στη διευκόλυνση της ιδιωτικοποιήσεως των λοιπών δραστηριοτήτων της. Ως εκ τούτου, το Ελληνικό Δημόσιο είναι σε θέση να ανακτήσει το μεγαλύτερο δυνατό μέρος του συνόλου των επενδύσεων που είχε πραγματοποιήσει υπέρ της Ολυμπιακής Αεροπορίας από το 1994. Η Ολυμπιακή θα ενημέρωνε ευθύς εξ αρχής την Επιτροπή για την πρωτοβουλία αυτή.

26. Η κυβέρνηση υποστηρίζει, τέλος, ότι ο νόμος 3185/2003 δεν εμποδίζει την ανάκτηση των διαλαμβανομένων στην απόφαση κρατικών ενισχύσεων. Η διαδικασία ανακτήσεως είχε ξεκινήσει αυτόνομα και συνεχιζόταν σύμφωνα με τις διατάξεις του ελληνικού δικαίου.

27. Θεωρώ ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα της Ελληνικής Κυβερνήσεως ότι η αντλούμενη από τον νόμο 3185/2003 επιχειρηματολογία της Επιτροπής είναι απαράδεκτη. Συναφώς, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, της εξετάσεως του συμβατού των ενεργειών που προβλέπει ο εν λόγω νόμος με το άρθρο 88, παράγραφος 1, ΕΚ και, αφετέρου, της εκτιμήσεως των νομικών και οικονομικών συνεπειών του νόμου αυτού για την εκτέλεση της αποφάσεως, η οποία ελήφθη εξάλλου προ της εκδόσεως του νόμου.

28. Η παρούσα προσφυγή λόγω παραβάσεως έχει ως μοναδικό αντικείμενο το ζήτημα αν ο νόμος 3185/2003 παρεμποδίζει, από νομικής ή οικονομικής απόψεως, την αποτελεσματική εκτέλεση της αποφάσεως.

29. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, σκοπός της είναι η ανάκτηση των ενισχύσεων με τις οποίες το Ελληνικό Δημόσιο υποστήριξε παρανόμως τις οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες της Ολυμπιακής Αεροπορίας, νοθεύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον ανταγωνισμό στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, οι χρηματοοικονομικές συνέπειες της ανακτήσεως πρέπει να βαρύνουν την επιχείρηση που είναι πραγματικά υπεύθυνη, από χρηματοοικονομικής απόψεως, για τις οικονομικές δραστηριότητες που υποστηρίχθηκαν με τις εν λόγω ενισχύσεις.

30. Από τα στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή σχετικά με τον νόμο 3185/2003, τα οποία δεν έχει εξάλλου αμφισβητήσει η Ελληνική Κυβέρνηση, προκύπτει ότι αποτέλεσμα της εφαρμογής του ως άνω νόμου ήταν η μεταβίβαση της διαχειρίσεως όλων των πτητικών δραστηριοτήτων της Ολυμπιακής Αεροπορίας σε μια νέα εταιρία, τις Ολυμπιακές Αερογραμμές. Η πράξη αυτή συνίστατο στη μεταβίβαση όλων των σχετικών στοιχείων του ενεργητικού και μάλιστα «ελευθέρων χρεών», χωρίς να είναι δυνατή, δυνάμει του εθνικού δικαίου, η αναζήτηση των οφειλών της παλαιάς Ολυμπιακής Αεροπορίας από τη νέα εταιρία στην οποία μεταβιβάστηκε μέρος των στοιχείων του ενεργητικού.

31. Στην περίπτωση που τα στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή είναι ακριβή, η εφαρμογή του νόμου 3185/2003 μπορεί να παρεμποδίσει την εκτέλεση της αποφάσεως στην πράξη. Πρώτον, οι ενέργειες που έχουν ξεκινήσει για την ανάκτηση των ενισχύσεων από την Ολυμπιακή Αεροπορία δεν μπορούν πλέον να καταλήξουν στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, καθότι η εταιρία αυτή δεν διαθέτει πλέον επαρκή περιουσιακά στοιχεία για την επιστροφή των ζητούμενων ποσών. Δεύτερον, ματαιώνεται ο στόχος της αποφάσεως, ήτοι η επαναφορά υγιούς ανταγωνισμού στον τομέα της αεροπλοΐας, δεδομένου ότι οι χρηματοοικονομικές συνέπειες της ενδεχόμενης επιστροφής των ενισχύσεων δεν θα βάρυναν πλέον τις οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες που είχαν παρανόμως ενισχυθεί με τις επίδικες ενισχύσεις. Ακόμη και στην απίθανη περίπτωση που τα στοιχεία του ενεργητικού της Ολυμπιακής Αεροπορίας θα επαρκούσαν για την επιστροφή των ενισχύσεων, η νέα εταιρία Ολυμπιακές Αερογραμμές εξακολουθεί να διαθέτει όλα τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από τις παράνομες ενισχύσεις.

32. Συναφώς, η απόφαση Italie και SIM 2 Multimedia κατά Επιτροπής[7] έχει ιδιαίτερη σημασία, όπως ορθώς παρατήρησε η Επιτροπή. Στις υποθέσεις αυτές, το ζήτημα ήταν η μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων σε επιχείρηση που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες.

33. Με τις σκέψεις 76, 77 και 78 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο έκρινε ότι η δυνατότητα που έχει μια αντιμετωπίζουσα οικονομικές δυσχέρειες επιχείρηση να λάβει μέτρα εξυγιάνσεως δεν μπορεί να αποκλειστεί a priori για λόγους αναγόμενους στην αναζήτηση των ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά κρατικών ενισχύσεων. Εντούτοις, αν επιτρεπόταν άνευ ετέρου σε μια τέτοια επιχείρηση να δημιουργήσει, κατά τη διάρκεια διαδικασίας επίσημης έρευνας σχετικής με ενισχύσεις που την αφορούν ατομικώς, θυγατρική εταιρία στην οποία μεταβιβάζει στη συνέχεια τις πλέον αποδοτικές δραστηριότητες εκμεταλλεύσεως, θα γινόταν απο-

7 — Απόφαση της 8ης Μαΐου 2003, (Συλλογή 2003, σ. I-4035, σκέψεις 76, 77 και 78).

δεκτή η δυνατότητα κάθε επιχειρήσεως να αφαιρεί αυτά τα στοιχεία του ενεργητικού από την περιουσία της μητρικής επιχειρήσεως κατά την αναζήτηση των ενισχύσεων, οπότε θα καθίστατο ενδεχομένως αναποτελεσματική η ανάκτηση, εν όλω ή εν μέρει, της ενισχύσεως. Για να μην καταστεί ατελέσφορη η απόφαση και να αποφευχθεί η συνέχιση της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, η Επιτροπή μπορεί να υποχρεωθεί να απαιτήσει να μη σταματήσει η αναζήτηση στην αρχική εταιρία, αλλά να επεκταθεί στην επιχείρηση που συνεχίζει ενδεχομένως τη δραστηριότητα χρησιμοποιώντας μέσα παραγωγής που της έχουν μεταβιβασθεί, όταν ορισμένα στοιχεία της μεταβίβασης οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υφίσταται οικονομική συνέχεια μεταξύ των δύο οντοτήτων.

34. Στην υπό κρίση υπόθεση, η δικαιούχος των ενισχύσεων εταιρία δεν δημιούργησε θυγατρική, αλλά μεταβίβασε σε άλλη εταιρία του ομίλου, με νομοθετική πράξη, βασικά στοιχεία του ενεργητικού της πρώην Ολυμπιακής που διατηρεί το βασικό μέρος του παθητικού. Θεωρώ ότι το Ελληνικό Δημόσιο, αποκλειστικός ή κύριος μέτοχος των εμπλεκομένων εταιριών, θέλησε να εξασφαλίσει, με την παρέμβαση του νομοθέτη, την οικονομική συνέχεια μεταξύ Ολυμπιακής Αεροπορίας και Ολυμπιακών Αερογραμμών, υπό τις προαναφερθείσες συνθήκες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, από πλευράς εθνικού δικαίου, της επιστροφής των ενισχύσεων στην πράξη και, κατ' επέκταση, τη συνέχιση της νοθεύσεως του ανταγωνισμού.

35. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι συνέπειες του νόμου 3185/2003 είναι αντίθετες με την απόφαση και συνιστούν, ως εκ τούτου, μη καλόπιστη εκτέλεση, εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως, των υποχρεώσεων που υπέχει από την απόφαση αυτή. Επιπλέον, πρέπει να αναγνωριστεί η υποχρέωση της κυβερνήσεως να καταργήσει κάθε εμπόδιο που θα έθετε ο νόμος 3185/2003 στην εκτέλεση της αποφάσεως σύμφωνα με το περιεχόμενό της, ήτοι στην κατάργηση της νοθεύσεως του ανταγωνισμού που προκαλείται από τη χορήγηση ενισχύσεων.

36. Προσθέτω τον τελευταίο αυτό όρο προκειμένου να καταστεί σαφές ότι ενδεχόμενη επιστροφή των ενισχύσεων που δεν θα βαρύνει τις όντως ευνοηθείσες οικονομικές δραστηριότητες δεν συνιστά ορθή εκτέλεση της αποφάσεως. Άλλως ειπείν: η επιστροφή πρέπει να επιφέρει τις επιδιωκόμενες από την απόφαση συνέπειες επί των συνθηκών του ανταγωνισμού.

Γ — *Η επιστροφή της ενισχύσεως ύψους 41 εκατομμυρίων ευρώ*

37. Κατά το άρθρο 4 της αποφάσεως, η Ελληνική Δημοκρατία ενημερώνει την Επιτροπή, εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποιήσεως της αποφάσεως, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς αυτήν.

38. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, της αποφάσεως, η ανάκτηση των διαλαμβανομένων στα άρθρα 1 και 2 της αποφάσεως αυτής ενισχύσεων πρέπει να γίνεται χωρίς καθυστέρηση, σύμφωνα με τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου, υπό τον όρον ότι επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της αποφάσεως.

39. Όσον αφορά την προβλεπόμενη στο άρθρο 1 της αποφάσεως επιστροφή του ποσού των 41 εκατομμυρίων ευρώ, για το οποίο δεν υφίστατο ουδεμία αμφιβολία, η Ελληνική Κυβέρνηση ενημέρωσε με έγγραφό της την Επιτροπή, μόλις στις 26 Ιουνίου 2003, ότι επρόκειτο να λάβει απόφαση για την ανάκτηση της ενισχύσεως αυτής «πριν από τα τέλη Αυγούστου 2003». Τέλος, στις 25 Σεπτεμβρίου 2003 οι αρμόδιες αρχές εξέδωσαν πράξη βεβαιώσεως του χρέους της Ολυμπιακής Αεροπορίας προς το Ελληνικό Δημόσιο, ύψους 41 εκατομμυρίων ευρώ πλέον τόκων. Κατά την κυβέρνηση, η πράξη αυτή συνιστά τον απαραίτητο εκτελεστό τίτλο για την είσπραξη της οφειλής.

40. Προς εκτέλεση της πράξεως βεβαιώσεως του χρέους, εκδόθηκε την 1η Οκτωβρίου 2003 ατομική ειδοποίηση για την καταβολή της οφειλής. Στις 23 Οκτωβρίου 2003 η Ολυμπιακή Αεροπορία άσκησε ενώπιον του αρμόδιου Διοικητικού Πρωτοδικείου, σύμφωνα με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου, ανακοπή κατά της ειδοποιήσεως αυτής και, ταυτόχρονα, υπέβαλε αίτηση για την αναστολή εκτελέσεώς της. Με διάταξη της 26ης Ιανουαρίου 2004 χορηγήθηκε η αιτηθείσα αναστολή.

41. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ελληνική Κυβέρνηση προέβαλε ως αιτιολογία για την καθυστέρηση ανακτήσεως των 41 εκατομμυρίων ευρώ δυσχέρειες που παρατηρήθηκαν κατά τον προσδιορισμό και την ποσοτικοποίηση των διαλαμβανομένων στο άρθρο 2 της αποφάσεως ενισχύσεων. Κατά τους ισχυρισμούς της, ήθελε να επιλύσει τα ζητήματα αυτά με την Επιτροπή προτού προβεί στην ανάκτηση του συνόλου των ενισχύσεων. Ακολούθως, η κυβέρνηση ενήργησε σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού διοικητικού δικαίου όσον αφορά την είσπραξη οφειλών από ιδιώτες.

42. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, αφότου κοινοποιήθηκε η απόφαση, ουδεμία αμφιβολία υφίστατο πλέον όσον αφορά τις υποχρεώσεις που απέρρεαν για τις ελληνικές αρχές. Επιπλέον, το κείμενο της αποφάσεως καθιερώνει σαφή και συγκεκριμένη διάκριση μεταξύ της ενισχύσεως των 41 εκατομμυρίων ευρώ και των λοιπών συναφών ενισχύσεων. Επομένως, κανένα εμπόδιο νομικής ή πρακτικής φύσεως δεν υφίστατο πλέον στο να προβεί η Ελληνική Δημοκρατία στην ανάκτηση των 41 εκατομμυρίων ευρώ εντός της τασσομένης από την απόφαση προθεσμίας. Συνεπώς, η Ελληνική Κυβέρνηση, προβαίνοντας με καθυστέρηση στην ανάκτηση της οικείας ενισχύσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπείχε από την απόφαση.

43. Μετά την πρώτη —όψιμη— ενέργεια της κυβερνήσεως διαπιστώθηκε ότι δεν είχε σημειωθεί καμία πρόοδος για την ανάκτηση των 41 εκατομμυρίων ευρώ. Αυτού του είδους η στασιμότητα δεν μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο με την επίκληση διατάξεων του εθνικού δικαίου. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ναι μεν, ελλείψει κοινοτικών διατάξεων σχετικών με τη διαδικασία ανακτήσεως των παρανόμως χορηγηθεισών

ενισχύσεων, η ανάκτηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται, κατ' αρχήν, σύμφωνα με τις συναφείς διατάξεις του εθνικού δικαίου, πλην όμως οι εν λόγω διατάξεις πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο που να μην καθίσταται στην πράξη αδύνατη η απαιτούμενη από το κοινοτικό δίκαιο ανάκτηση και να λαμβάνεται πλήρως υπόψη το συμφέρον της Κοινότητας [8].

44. Το συμφέρον όμως της Κοινότητας για την ορθή εκτέλεση των αποφάσεων που αφορούν την ανάκτηση παρανόμων ενισχύσεων προϋποθέτει, επίσης, την έγκαιρη εκτέλεσή τους. Συγκεκριμένα, όπως έχω επισημάνει παλαιότερα [9], η προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να αποκατασταθούν οι νοθευθέντες όροι του ανταγωνισμού δεν στερούνται, βεβαίως, οικονομικής σημασίας. Οι επιχειρήσεις που έτυχαν παράνομης κρατικής ενισχύσεως είναι σε θέση να νοθεύσουν τους όρους του ανταγωνισμού σε βαθμό ώστε η δομή του ανταγωνισμού να παραμένει αλλοιωμένη διαρκώς. Για τον λόγο αυτό, η υποχρέωση τηρήσεως των προβλεπόμενων προθεσμιών για την ανάκτηση παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων υπηρετεί, επίσης, το προστατευόμενο με το άρθρο 87 ΕΚ συμφέρον, ήτοι την αποφυγή της νοθεύσεως του ανταγωνισμού εντός της Κοινότητας. Επομένως, οι αυστηρές προϋποθέσεις που έθεσε το Δικαστήριο για τη δικαιολόγηση της μη εκπληρώσεως ή της μη ορθής εκπληρώσεως της υποχρεώσεως ανακτήσεως ισχύουν, επίσης, στην περίπτωση μη εκπληρώσεως εντός της τασσόμενης προθεσμίας. Το κριτήριο της «απόλυτης αδυναμίας» ισχύει και στην περίπτωση αυτή.

45. Συναφώς, από τη δικογραφία ουδόλως προκύπτει ότι η Ελληνική Κυβέρνηση εκτέλεσε επιμελώς την απόφαση είτε εμπροθέσμως είτε μετά την παρέλευση της προθεσμίας. Αντιθέτως μάλιστα, όπως προκύπτει από την ως άνω ανάλυση των συνεπειών του νόμου 3185/2003, με την έκδοση του νόμου αυτού η κυβέρνηση κατέστησε περιπλοκότερη, αν όχι αδύνατη, την ορθή εκτέλεση της αποφάσεως στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξης. Συνεπώς, η κυβέρνηση παρέβη επίσης την υποχρέωση της επιμελούς εκτελέσεως της αποφάσεως, στην οποία ούτως ή άλλως είχε προβεί με καθυστέρηση.

Δ — Η επιστροφή των διαλαμβανομένων στο άρθρο 2 της αποφάσεως ενισχύσεων

46. Κοινό στοιχείο των ενισχύσεων του άρθρου 2 της αποφάσεως είναι ότι αφορούν χρηματικές οφειλές της Ολυμπιακής Αεροπορίας εκ του νόμου ή εκ συμβάσεως, τη μη πληρωμή των οποίων ή τον ετεροχρονισμό της προθεσμίας πληρωμής ανέχθηκε το Ελληνικό Δημόσιο.

8 — Απόφαση Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 55.

9 — Βλ. σημείο 18 των προτάσεων στην υπόθεση , Επιτροπή κατά Ισπανίας (απόφαση της 26ης Ιουνίου 2003, Συλλογή 2002, σ. I-6695).

47. Τα ποσά των διαφόρων κατηγοριών εισφορών, τελών, συμβατικών υποχρεώσεων και φόρων μνημονεύθηκαν στις αιτιολογικές σκέψεις 205 έως 209 της αποφάσεως.

48. Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των μέτρων αυτών ως ενισχύσεων, τον προσδιορισμό των ποσών και τους τρόπους ανακτήσεώς τους, η απόφαση έδωσε λαβή για συζητήσεις μεταξύ της Επιτροπής και της Ελληνικής Κυβερνήσεως, οι οποίες συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια της παρούσας διαδικασίας.

49. Οι συζητήσεις άπτονται τριών ζητημάτων:

— πρώτον, του χαρακτηρισμού ως κρατικής ενισχύσεως της διαιωνίσεως της μη πληρωμής διαφόρων οφειλών·

— δεύτερον, του προσδιορισμού των ποσών για την εκάστοτε περίπτωση·

— τρίτον, των διακανονισμών που συνάφθηκαν για την ανάκτησή τους.

50. Κατά την άποψη της Ελληνικής Κυβερνήσεως, οι διαλαμβανόμενες στο άρθρο 2 της αποφάσεως ενισχύσεις δεν αντιστοιχούν ακριβώς στα ποσά που αναγράφονται σ' αυτή, αλλά στην «ωφέλεια» που αντλείται από τη συνεχή ανοχή της μη εξοφλήσεως των σχετικών οφειλών. Συναφώς, πρέπει να ληφθεί υπόψη η διαφορά μεταξύ της ανοχής της κυβερνήσεως έναντι της συνεχιζόμενης μη καταβολής και της ανοχής που θα είχε επιδείξει ένας ιδιώτης επενδυτής.

51. Κατ' αρχάς, όπως παρατήρησα προηγουμένως, στο πλαίσιο διαδικασίας με αντικείμενο παράβαση εκτελέσεως κοινοτικής πράξεως, δεν επιτρέπεται η εν όλω ή εν μέρει αμφισβήτηση της νομιμότητας της πράξεως αυτής. Αν η Ελληνική Κυβέρνηση ήθελε να αμφισβητήσει τη νομιμότητα του χαρακτηρισμού ως κρατικής ενισχύσεως της διαιωνίσεως της μη πληρωμής διαφόρων οφειλών, όφειλε να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως [10].

52. Προσθέτω, εν πάση περιπτώσει, ότι η έννοια της ενισχύσεως είναι ευρύτερη από την έννοια της επιδοτήσεως, διότι δεν περιλαμβάνει μόνον τις θετικές παροχές, όπως είναι οι επιδοτήσεις, αλλά και τις παρεμβάσεις εκείνες οι οποίες, ανεξαρτήτως μορφής, ελαφρύνουν τις επιβαρύνσεις που κανονικώς βαρύνουν τον προϋπολογισμό μιας επιχειρήσεως και οι οποίες κατά συνέπεια, χωρίς να είναι επιδοτήσεις υπό τη στενή έννοια του όρου, είναι της ιδίας φύσεως ή έχουν τα ίδια αποτελέσματα [11].

10 — Βλ. τις παρατεθείσες στην υποσημείωση 6 αποφάσεις.

11 — Απόφαση της 15ης Μαρτίου 1994, C-387/92, Banco Exterior d'Espana (Συλλογή 1994, σ. I-877, σκέψη 13).

53. Αυτού του είδους οι ενισχύσεις είναι κατ' εξοχήν ικανές να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό για τον λόγο ότι ελαφρύνουν ειδικώς τα λειτουργικά έξοδα μιας επιχειρήσεως εις βάρος των επιχειρήσεων που εκπληρώνουν τακτικά τις φορολογικές και συμβατικές υποχρεώσεις τους.

54. Οι απορρέουσες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού δεν μπορούν να καταπολεμηθούν παρά με την έγκαιρη και πλήρη εξόφληση, πλέον τόκων και προστίμων, των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Εξάλλου, αυτή καθ' εαυτή η ύπαρξη γενναιόδωρων διευκολύνσεων πληρωμής για έναν οφειλέτη ενδέχεται να του επιφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, ιδίως όταν αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες, καθότι του παρέχουν τη δυνατότητα να απαλλάσσεται σταθερά των χρηματοοικονομικών του υποχρεώσεων σε αντίθεση με τη συνήθη εμπορική πρακτική.

55. Τέλος, το επιχείρημα ότι, σε παρόμοια κατάσταση, ένας ιδιώτης πιστωτής θα είχε ενεργήσει όπως και οι φορολογικές αρχές και τα ελληνικά αεροδρόμια, είναι, κατά την άποψή μου, παντελώς αστήρικτο. Αντιθέτως, στην περίπτωση υπαρκτού κινδύνου πτωχεύσεως του οφειλέτη, ο ιδιώτης πιστωτής θα είχε επιδιώξει, το ταχύτερο δυνατό και με κάθε πρόσφορο ένδικο μέσο, την πληρωμή των οφειλομένων ποσών.

56. Όσον αφορά τον ορισμό της ενισχύσεως η οποία πρέπει να επιστραφεί από την Ολυμπιακή Αεροπορία, η Ελληνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα παρατιθέμενα στο άρθρο 2 της αποφάσεως ποσά προσδιορίζονται μόνον κατά προσέγγιση με τις αιτιολογικές σκέψεις 205 έως 209 της αποφάσεως. Κατά συνέπεια, το σκέλος της παρούσας προσφυγής που αφορά τα ποσά του άρθρου 2 πρέπει να απορριφθεί λόγω της αοριστίας του.

57. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν οι αποφάσεις της Επιτροπής που έχουν ως αντικείμενο την ανάκτηση παρανόμων ενισχύσεων πρέπει πάντοτε να προσδιορίζουν επακριβώς τα προς επιστροφή ποσά.

58. Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ούτε η νομολογία ούτε κάποια διάταξη του κοινοτικού δικαίου απαιτεί από την Επιτροπή, όταν διατάσσει την ανάκτηση ενισχύσεως κηρυχθείσας ασυμβίβαστης με την κοινή αγορά, να προσδιορίζει το ποσό της ενισχύσεως που πρέπει να επιστραφεί. Η Επιτροπή μπορεί βασίμως να περιοριστεί στη γενική διαπίστωση της υποχρεώσεως του δικαιούχου να επιστρέψει την εν λόγω ενίσχυση και να αφήσει στις εθνικές αρχές το καθήκον να υπολογίσουν το ακριβές ποσό της προς επιστροφή ενισχύσεως. Το καθήκον αυτό εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της καλόπιστης συνεργασίας που συνδέει αμοιβαία την Επιτροπή και τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του άρθρου 88 ΕΚ.

59. Στην υπό κρίση υπόθεση, τα προς επιστροφή ποσά μπορούν εύκολα να συναχθούν από τον συνδυασμό του άρθρου 2 της αποφάσεως με τις αιτιολογικές σκέψεις 205 έως 209. Εάν εξακολουθεί να υφίσταται οποιαδήποτε ανακρίβεια, αυτή πρέπει να διευκρινιστεί στο πλαίσιο της συνεργασίας.

60. Από την αλληλογραφία μεταξύ της Επιτροπής και της Ελληνικής Κυβερνήσεως, από τον Φεβρουάριο έως τον Σεπτέμβριο του 2003, προκύπτει ότι η κυβέρνηση αμφισβήτησε την έννοια της ενισχύσεως του άρθρου 2 της αποφάσεως καθώς και τα προς επιστροφή ποσά. Η κυβέρνηση επικαλέστηκε, ακολούθως, σειρά νομικών δυσχερειών που καθιστούσαν αδύνατη την εκτέλεση του άρθρου 2 στην εθνική έννομη τάξη, καθώς και την αναρμοδιότητά της να διατάξει το Αεροδρόμιο των Σπάτων να ανακτήσει τα ληξιπρόθεσμα αερολιμενικά τέλη από την Ολυμπιακή Αεροπορία.

61. Πάντως φαίνεται ότι η κυβέρνηση άρχισε να εκτελεί ορισμένες από τις υποχρεώσεις που υπείχε από το άρθρο 2, μολονότι δεν το έπραξε ούτε εγκαίρως ούτε με ιδιαίτερο ζήλο:

α) τα οφειλόμενα σε αερολιμένες μισθώματα, ύψους 2,46 εκατομμυρίων ευρώ, βεβαιώθηκαν από την αρμόδια φορολογική αρχή, ώστε να κινηθεί η διαδικασία εισπράξεώς τους·

β) ο ΦΠΑ επί της πωλήσεως ανταλλακτικών και καυσίμων στην Ολυμπιακή Αεροπλοΐα, πλέον των νόμιμων προσαυξήσεων και προστίμων, έπρεπε να καταβληθεί με την εκκαθαριστική δήλωση ΦΠΑ του 2003·

γ) τα οφειλόμενα στον αερολιμένα των Σπάτων αερολιμενικά τέλη, ύψους 33,9 εκατομμυρίων ευρώ, υπήχθησαν σε συμφωνία την οποία συνήψε στις 2 Απριλίου 2002 η Ολυμπιακή Αεροπορία και η οποία προβλέπει εξόφληση των χρεών με εκχώρηση των εσόδων της επιχειρήσεως αυτής από την παροχή υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος·

δ) όσον αφορά το τέλος που ονομάζεται «σπατόσημο», ύψους 61 εκατομμυρίων ευρώ, η Ελληνική Κυβέρνηση επικαλείται ορισμένες πληρωμές, οι οποίες αποδεικνύονται με παραστατικά για συνολικό ποσό 22,8 εκατομμυρίων ευρώ. Τέλος, η κυβέρνηση δηλώνει ότι κοινοποίησε στην Επιτροπή αντίγραφο της συμφωνίας εξοφλήσεως των χρεών, η οποία προβλέπει, για το «σπατόσημο», την καταβολή εκ μέρους της Ολυμπιακής Αεροπορίας περίπου 58,3 εκατομμυρίων ευρώ σε 48 μηνιαίες δόσεις. Η συμφωνία αυτή αντικαταστάθηκε —στις 31 Μαρτίου 2004— με δεύτερη συμφωνία, επίσης ισχύος τεσσάρων ετών. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η τελευταία συμφωνία δεν τηρήθηκε·

ε) όσον αφορά τις οφειλές ύψους 28,9 εκατομμυρίων ευρώ προς υπουργεία και δημόσιους οργανισμούς, η Ελληνική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι αποτελούν αντικείμενο συμψηφισμού με πιστώσεις της Ολυμπιακής Αεροπορίας, οπότε η πληρωμή τους δεν είναι αναγκαία. Εντούτοις, ελλείψει λογιστικών αποδεικτικών στοιχείων, η Επιτροπή δεν έχει ακόμη θεμελιώσει την ύπαρξη των οφειλών αυτών.

62. Κατόπιν των προεκτεθέντων, διαπιστώνω ότι η Ελληνική Κυβέρνηση παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 2 της αποφάσεως. Κατά το μέρος που η κυβέρνηση άρχισε να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις αυτές, η εκπλήρωση υπήρξε όψιμη και ιδιαιτέρως ελλιπής, χωρίς η συμπεριφορά αυτή να μπορεί να δικαιολογηθεί λόγω απόλυτης αδυναμίας.

63. Οι διαπιστώσεις αυτές θα αρκούσαν αν δεν είχε μεσολαβήσει η έκδοση του νόμου 3185/2003. Η εφαρμογή του νόμου αυτού, όπως εξέθεσα στα σημεία 19 έως 22 των ανά χείρας προτάσεων, συνεπάγεται ενδεχομένως την ολική ή μερική αδυναμία εκτελέσεως των διακανονισμών που συνήψε η Ολυμπιακή Αεροπορία, ελλείψει επαρκών περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, η μεταβίβαση της πλειονότητας των στοιχείων του ενεργητικού της Ολυμπιακής Αεροπορίας στις Ολυμπιακές Αερογραμμές παρακωλύει, σε εθνικό επίπεδο, την ανάκτηση των ενισχύσεων από την εταιρία που ανέλαβε τις οικονομικές δραστηριότητες που ευνοήθηκαν από τις ενισχύσεις αυτές. Η εν λόγω παρακώλυση εκτελέσεως της αποφάσεως αρκεί για να συναχθεί ότι η Ελληνική Κυβέρνηση παρέβη προδήλως τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2 και 3 της εν λόγω αποφάσεως.

III — Πρόταση

64. Βάσει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να δεχθεί την προσφυγή και να διαπιστώσει τα εξής:

«1) Η Ελληνική Δημοκρατία, μη έχοντας λάβει, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, όλα τα αναγκαία μέτρα για την ανάκτηση των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά (εκτός των εισφορών του ΙΚΑ), όπως προβλέπει το άρθρο 3 της αποφάσεως της 2003/372/ΕΚ της Επιτροπής, της 11ης Δεκεμβρίου 2002, για την ενίσχυση που χορήγησε η Ελλάδα στην Ολυμπιακή Αεροπορία, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω απόφαση και από τη Συνθήκη ΕΚ.

2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.»